

Datum: 12.03.2021. godine
Broj: Oi-K-BL-143/21

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ПАРЛАМЕНТ ФЕДЕРАЦИЈЕ
САРАЈЕВО

Org. jed.	Broj	Priloga	Vrijednost
01,02	- 02 -	709	21

10xB

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine
Hamdije Kreševljakovića br. 3
71000 SARAJEVO

PREDMET: Dostava Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Institucije
Ombudsmena za ljudska prava BiH za 2020. godinu

Poštovani,

U skladu sa odredbama člana 34. stav 1 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava
BiH, člana 10. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava
BiH te člana 7. stav 2 paragraf f Zakona o zabrani diskriminacije u prilogu Vam
dostavljamo Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije Ombudsmena za ljudska
prava BiH za 2020. godinu.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

prof.dr. Ljubinko Mitrović

Dr. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
O REZULTATIMA AKTIVNOSTI
INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA
BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2020. GODINU**

Banja Luka, mart 2021. godine

SADRŽAJ

I. PREDGOVOR	7
II. SAŽETAK	10
III. PODACI O POSTUPANJU INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE U 2020. GODINI	18
IV. GRADANSKA I POLITIČKA PRAVA	20
4.1. Uvod	20
4.2. Pravo na informaciju vs. Zaštita privatnosti za vrijeme pandemije COVID-19	21
4.3. Pristup informacijama	22
4.4. Pravo na imovinu	26
4.5. Policija	28
4.6. Inspekcije	30
4.6.1. Postupanje inspeksijskih organa po podnesenim zahtjevima za pristup informacijama	33
4.6.2. Specijalni izvještaj o ulozi inspeksijskih organa u zaštiti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini	34
4.7. Vladina i ministarska imenovanja	35
4.8. Migracije i azil	37
4.9. Sloboda okupljanja	38
4.9.1. Specijalni izvještaj o pravu na slobodu mirnog okupljanja	40
V. PRAVOSUĐE I UPRAVA	43
5.1. Uvod	43
5.2. Dostupnost zakona i drugih opštih pravnih akata	43
5.2.1. Visina zatezne kamate	44
5.3. Pravosuđe	45
5.3.1. Dužina trajanja postupka	45
5.3.2. Izvršenje nad sredstvima budžeta	47
5.4. Tužilaštvo	49
5.5. Visoko sudsko i tužilačko vijeće	51
5.6. Advokati	52
5.7. Uprava	52
5.7.1. Poništenje urbanističke dozvole po pravu nadzora	55
5.8. Inicijative za izmjene zakona	56
5.8.1. Inicijativa za izmjene Zakona o Ustavnom sudu Republike Srpske	56
5.8.2. Inicijativa za izmjenu članova od 22. do 25. Zakona o namještenicima u organima državne službe u Federaciji Bosne i Hercegovine koji se odnose na rad Komisije za izbor i popunu upražnjenih radnih mjesta namještenika u organima državne službe u Federaciji Bosne i Hercegovine	58
5.8.3. Inicijativa upućena Skupštini Unsko-sanskog kantona za izmjene Zakona o načinu finansiranja Kantonalnog fonda za izgradnju stanova za članove porodica šehida i poginulih boraca, ratnih vojnih invalida, demobilisanih boraca i prognanih osoba	60
VI. EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA	61
6.1. Uvod	61
6.1.1. Preporuke javnim organima - COVID-19	61

6.2. Radni odnosi	62
6.3. Zdravstvena zaštita	68
6.4. Penzije	71
6.4.1. Problematika penzionisanja policijskih službenika Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske	74
6.4.2. Pravo vanbračnih partnera na porodičnu penziju	76
6.5. Socijalna zaštita	77
6.6. Obrazovanje	80
6.7. Komunalne usluge	82
6.8. Ekologija	83
VII. PRAVA LICA LIŠENIH SLOBODE	87
7.1. Pojam torture i uspostavljanje Preventivnog mehanizma u Bosni i Hercegovini	87
7.2. Praćenje stanja prava lica lišenih slobode	88
7.3. Prava lica lišenih slobode	89
7.3.1. Zdravstvena zaštita	89
7.3.2. Uslovi smještaja i osoblje zavoda	92
7.3.3. Korištenje vanzavodskih pogodnosti	93
7.3.4. Uslovni otpust	97
7.3.5. Ostala prava	99
7.3.6. Statusna prava osuđenih lica	99
7.3.7. Komunikacija s vanjskim svijetom	99
7.4. Uticaj pandemije COVID-19 na stanje u oblasti sprečavanja i prevencije torture	100
VIII. PRAVA DJECE	104
8.1. Uloga centara za socijalni rad u ostvarivanju prava djeteta	107
8.2. Pravo djeteta na zaštitu od nasilja u porodici, zlostavljanja i zanemarivanja	109
8.2.1. Nasilje nad djetetom	109
8.2.2. Vršnjačko nasilje	111
8.2.3. Zabrana fizičkog kažnjavanja djeteta	113
8.3. Djeca i COVID-19	115
8.4. Položaj djece migranata	119
8.5. Prava djece u upravnim i sudskim postupcima	122
8.5.1. Pravo djeteta na život u porodici i na održavanje ličnih odnosa s roditeljem s kojim ne živi	124
8.5.2. Pravo djeteta na izdržavanje	128
8.5.3. Problem izvršenja odluka sudova i organa uprave	129
8.6. Zdravstvena zaštita djeteta	132
8.6.1. Vakcinacija djece	134
8.7. Obrazovanje djece	135
8.8. Prava djece s posebnim potrebama/smetnjama u psihofizičkom razvoju	137
8.9. Pravo djece na zaštitu od ekonomske eksploatacije	140
8.10. Djeca u sukobu sa zakonom	142
8.11. Vijeća za djecu u Bosni i Hercegovini	144
IX. PRAVA LICA S INVALIDITETOM	146
9.1. Statusna pitanja lica s invaliditetom	148
9.2. Prava lica s invaliditetom u oblasti socijalne zaštite	149
9.3. Finansiranje i rad udruženja lica s invaliditetom	151

9.4. Obrazovanje lica s invaliditetom.....	156
9.5. Pravo na zapošljavanje, profesionalna rehabilitacija i osposobljavanje osoba s invaliditetom.....	158
9.6. Osobe s invaliditetom i COVID-19.....	158
9.7. Zdravstvena zaštita osoba s invaliditetom.....	159
9.8. Arhitektonski pristup objektima.....	161
9.9. Rad Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja u Bosni i Hercegovini.....	161
X. DISKRIMINACIJA	166
10.1. Postupanje po žalbama.....	167
10.1.1. Direktna i indirektna diskriminacija.....	168
10.1.2. Posebni oblici diskriminacije.....	179
10.1.3. Govor mržnje.....	184
10.1.4. Ostali slučajevi diskriminacije.....	185
10.1.5. Prava žena.....	186
10.2. Aktivnosti promocije.....	188
10.3. Specijalni izvještaj o zastupljenosti konstitutivnih naroda i ostalih u institucijama, upravnim organizacijama i regulatornim tijelima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine (prema budžetskim jedinicama), s izuzetkom policijsko-bezbjednosnih struktura.....	189
10.4. Uticaj pandemije COVID-19 na sprečavanje diskriminacije.....	190
10.5. Manjine.....	191
XI. SARADNJA S MEDIJIMA.....	195
XII. SARADNJA S ORGANIMA I INSTITUCIJAMA, NVO I CIVILNIM SEKTOROM.....	198
12.1. Saradnja s organima i institucijama u Bosni i Hercegovini.....	198
12.2. Saradnja s međunarodnim organizacijama i institucijama i podnesci UN komitetima.....	199
12.3. Saradnja s civilnim društvom.....	205
XIII. PREPORUKE OMBUDSMENA	208
ANEKS I. PREGLED BUDŽETA ZA 2020. GODINU.....	231
ANEKS II. PREGLED OBAVEZA PO ZAKONU O SLOBODI PRISTUPA INFORMACIJAMA 2020.	232
ANEKS III. TABELARNI PRIKAZ STATISTIČKIH POKAZATELJA.....	237

I. PREGOVOR

Institucija Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Institucija) je nezavisna institucija koja je uspostavljena sa zadatkom da promovise dobru upravu i vladavinu prava, odnosno da štiti ljudska prava i osnovne slobode. Osnovana je prema Aneksima IV i VI Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini¹ (u daljem tekstu: Dejtonski sporazum), u skladu sa radom koji je započela 1996. godine.

Institucija je akreditovana u statusu "A" pred Globalnom alijansom nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI), ranije Medunarodnim koordinacionim komitetom nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (ICC). Posljednja akreditacija izvršena je 24. novembra 2017. godine i predstavlja potvrdu nezavisnosti i funkcionalnosti Institucije u skladu s Pariskim principima², te daje Ombudsmanima mogućnost glasanja u okviru GANHRI-a.

Institucija funkcioniše na osnovu Ustava Bosne i Hercegovine i Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Zakon o ombudsmenu)³ kojim su zagaranovani nezavisnost i okvir za strukturalno uredenje Institucije koji se odnose na promociju i zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Zakonom o ombudsmenu su definisani mandat, nadležnost, ovlaštenja kao i pravila postupanja Ombudsmana Bosne i Hercegovine. Mandat Institucije je dodatno utvrđen sljedećim zakonima: Zakonom o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, u kome je predviđeno da je Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine centralna institucija za zaštitu od diskriminacije, te da ona može postupati prema svim fizičkim i pravim licima⁴; Zakonom o slobodi pristupa informacijama (za nivo Bosne i Hercegovine, ali i entitetske nivo) i drugim oblastima su Ombudsmani nadležni za preduzimanje odgovarajućih mjera koje imaju za cilj postojanje pravila pristupanja informacijama i zakonima o vladini, ministarskim i drugim imenovanjima (za nivo Bosne i Hercegovine, ali i entitetske nivo) po kojima su Ombudsmani nadležni za preduzimanje mjera koje imaju za cilj postojanje pravila pristupanja informacijama i zakonima o vladini, ministarskim i drugim imenovanjima (za nivo Bosne i Hercegovine, ali i entitetske nivo) po kojima su Ombudsmani nadležni za praćenje provedenja principa navedenih imenovanja, odnosno izdavanje mjera za ponovno izdavanje odluka i sl.

¹ Usvojen 21. novembra 1995. godine i ratifikovan 14. decembra 1995. godine.
² Pariski principi koje je 1993. godine usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija na prijedlog Komiteta za ljudska prava iz 1992. godine odnose se na status institucija za ljudska prava u pogledu nadležnosti i zaštite ljudskih prava i predviđaju široku nadležnost isih u oblasti zaštite ljudskih prava. Radi se o minimalnim standardima koji pružaju smjernice za osnivanje, nadležnosti, dužnosti, sastav, uključujući pluralizam, nezavisnost, način rada i kaznijske aktivnosti institucija za zaštitu ljudskih prava.
³ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 35/2004 i 32/2006, Zakon o ombudsmenu donesen je 2000. godine i do danas je miješan i dopunjavan tri puta - 2002, 2004 i 2006. godine.
⁴ Član 7. Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 59/2009 i 66/2016.
⁵ Član 21 i 22. Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 28/2000, 45/2006, 102/2009, 62/2011 i 100/2013; Čl. 21 i 22. Zakona o slobodi pristupa informacijama u Republici Srpskoj, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 20/2001; Čl. 21 i 22. Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 32/2001 i 48/2011.
⁶ Čl. 16 i 17. Zakona o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vjeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 7/2003 i 37/2003; Članovi 16. i 17. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 41/2003.
⁷ 12/2003, 34/2003 i 65/2013 i Čl. 16. i 17. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 41/2003.

Institucija je organizovana prema teritorijalnom i funkcionalnom kontaktu s građanima u Bijeljini, Banjoj Luci, a podrucne kancelarije se nalaze u Sarajevu, Mostaru i Brckom, uz Terensku kancelariju u Livnu. Po principu organizovanja kancelarijskih dana pravni Institutije rade tri dana u sedmici u Tuzi i dva puta mjesečno su u neposrednom kontaktu s građanima u Bihaću, Doboju, Grahovu, Drvaru, Kupresu, Glamoču i Bihacu.

Prema funkcionalnom principu Institucija je organizovana u osam odjeljenja, i to po oblastima ljudskih prava: Odjelje za praćenje ostvarivanja prava djece; Odjelje za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom; Odjelje za praćenje ostvarivanja prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina; Odjelje za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava; Odjelje za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava; Odjelje za eliminaciju svih oblika diskriminacije; Odjelje za praćenje ostvarivanja prava lica lišenih slobode i uprave; Ombudsmani su donijeli odluku da se Instituciji, a odnosili su se na rad pravosuda i uprave; Ombudsmani su donijeli odluku da se unaprijedi elektronska baza podataka Institucije tako da se predmeti iz ove oblasti vode posebno i uspostavi novo odjelje, tako da od 2019. godine Institucija ima osam odjelja.

S ciljem zaštite prava građana, Ombudsmani imaju obavezu da postupaju po posjedimačim i grupnim zahtjevima građana ili djeluju *ex officio*, provode istražne postupke o povredama ljudskih prava, izdaju preporuke odgovornim organima za otklanjanje kršenja ljudskih prava, preduzimaju mjere na realizaciji izdatih preporuka i oklanjanju evidentnih kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda, obavješavaju Hrička i pravna lica o njihovim pravima i obavezama, upoznaju fizička i pravna lica o mogućnostima sudske i drugih oblika njihove zaštite, stranima u istražnom postupku i predlažu pokretanje postupka medijacije i dr.

U skladu sa Zakonom o ombudsmenu, Institucija početkom svake kalendarske godine dostavlja Predsjedstvu Bosne i Hercegovine, Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, Narodnoj skupštini Republike Srpske i Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije. Godišnji izvještaj se javno prezentuje i podnosi i stručnoj javnosti, profesionalnim organizacijama, domaćim i međunarodnim organizacijama, civilnom društvu, medijima i građanima. U godišnjem izvještaju obavezno se navodi ukupan broj i priroda primjenih žalbi, zatim broj žalbi koje Ombudsmenti nisu uzeli u razmatranje, kao i razlozi za to, te broj žalbi koje su bile predmet istražnog postupka, kao i nalazi postupajućih pravnika o tome. U godišnjem izvještaju prezentuju se i podaci o broju izdatih preporuka Ombudsmana koje su prihvaćene od strane odgovornih organa vlasti, kao i statistički podaci koji se odnose na broj izdatih preporuka koje odgovorni organi nisu prihvatili tzv. nerealizovane preporuke.

Struktura Godišnjeg izvještaja o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2020. godinu (u daljem tekstu: Godišnji izvještaj za 2020. godinu) čine sljedeća poglavlja u oblastima ljudskih prava, i to: Ostvarivanje građanskih i političkih prava - u okviru ovog poglavlja date su i osnovne informacije koje se ticu izrade Specijalnog izvještaja o ulozi inspekcijskih organa u zaštiti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini i Specijalnog izvještaja o pravima na slobodu mirnog okupljanja; Praćenje i ostvarivanje ljudskih prava u oblasti pravosuda i uprave; Ostvarivanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava; Ostvarivanje prava lica lišenih slobode; Ostvarivanje prava djece; Ostvarivanje prava lica s invaliditetom; Eliminacija svih oblika diskriminacije u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine - u okviru ovog

poglavlja ukratko su prezentovani i najvažniji dijelovi Specijalnog izvještaja o zastupljenosti konstitutivnih naroda i ostalih u institucijama, upravnim organizacijama i regulatornim tijelima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine (prema budžetskim jedinicama), s izuzetkom policijsko-bezbjednosnih struktura i Ostvarivanje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina.

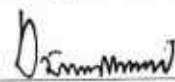
S obzirom na ograničenost finansijskih resursa, Ombudsmeni su odlučili da u skladu s odredbama Zakona o zabrani diskriminacije, izvještaj o pojavama diskriminacije uvrste kao zasebnu cjelinu u ovom Godišnjem izvještaju.

Uz navedena poglavlja, Godišnji izvještaj sadrži i predgovor, zatim sažetak, te statističke podatke o postupanju Institucije u 2020. godini (u okviru ovog poglavlja prezentovani su i podaci o broju izdatih preporuka), poglavlje o saradnji Institucije s medijima, kao i poseban dio koji se odnosi na saradnju Institucije s organima i institucijama, NVO i civilnim sektorom.

Ombudsmeni u smislu ovog Godišnjeg izvještaja i Zakona o ombudsmenu jesu tri lica koja čine Instituciju. Ovu dužnost u vremenu koje obuhvata ovaj Izvještaj obavljali su: prof. dr. Ljubinko Mitrović, dr. Jasminka Džumhur i Nives Jukić.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

prof. dr. Ljubinko Mitrović

dr. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

II. SAŽETAK

U 2020. godini Ombudsmeni su registrovali najveći broj žalbi koje se odnose na kršenje građanskih i političkih prava uključujući pravosuđe i upravu, te ekonomskih i socijalnih prava. Podnesene žalbe ukazuju da je građanima otežan pristup efikasnom pravosuđu, zaposlenju, socijalnim pravima, a često su ove povrede uzrokovane visokim stepenom siromaštva⁷, korupcije te migracija stanovništva. Kada je riječ o migracionim procesima, sve je više indikatora koji ukazuju na odlazak mladih i obrazovanih građana Bosne i Hercegovine, što zahtijeva poduzimanje adekvatnih i hitnih mjera s ciljem zaustavljanja ovog procesa⁸. Bosna i Hercegovina se i dalje suočava kao zemlja tranzita s ogromnim prilivom neregularnih migranata⁹, što također zahtijeva da vlasti u Bosni i Hercegovini preduzmu efikasnije mjere s ciljem unapređenja stanja u ovoj oblasti.

Podaci s kojim raspoložu Ombudsmeni ukazuju da su danas u Bosni i Hercegovini najugroženiji mladi, posebno zbog nemogućnosti zapošljavanja, a zatim penzioneri¹⁰, lica s invaliditetom, porodice s jednim roditeljem, djeca, posebno u određenim životnim situacijama poput konfliktnih razvoda svojih roditelja, te zaposleni u pojedinim granama privrede s izuzetno niskim primanjima, kao što su ugostiteljstvo, trgovina, neke proizvodne djelatnosti i dr.

Prema evidenciji iz baze podataka Institucije, u toku 2020. godine ukupno je registrovano 2.716 žalbi što je u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 3.218 žalbi smanjenje za 502 žalbe, odnosno 15,6%. U izvještajnom periodu izdato je ukupno 270 preporuka (u 312 predmeta), što u odnosu na 2019. godinu kada su registrovane 304 preporuke u 374 predmeta predstavlja smanjenje od 62 žalbe ili 16,6%, od čega je 98 u potpunosti realizovanih, 6 djelimično realizovanih i 67 preporuka po kojima je ostvarena saradnja s Institucijom.

Najvažnije preporuke Ombudsmena organima vlasti svih nivoa i nadležnim institucijama odnose se na hitno preduzimanje dodatnih (posebno pronatalitetnih) mjera koje bi imale za cilj obezbjeđenje ostanka mladih i obrazovanih građana u Bosni i Hercegovini, i to: izdvajanje dodatnih sredstava za zapošljavanje mladih, odnosno podrška u njihovom zapošljavanju, njihovo stambeno obezbjeđenje, značajno veća davanja društva po osnovu roditeljstva, odnosno rođenja dvoje i više djece, za porodice s više djece – povećanje iznosa za dječiji dodatak, odnosno

⁷ Kao posljedica velike stope nezaposlenih, malih penzija, najniže, odnosno prosječne plate koje su daleko ispod zvanične potrošačke korpe, stope PDV kojom su podjednako oporezive i osnovne životne namirnice i najluksuznija roba, velikih socijalnih razlika između najvećeg broja stanovnika i male grupe građana koja imaju izuzetno velika primanja, nejednakih socijalnih davanja koja zavise od mjesta prebivališta i dr.

⁸ Uz navedene, tu su i problemi koji se odnose na potrebu potpune depolitizacije procesa zapošljavanja, zatim ličnost reforme obrazovanja, značajno podizanje nivoa pomoći i podrške nerazvijenim opštinama.

⁹ Portparol Agencije Ujedinjenih naroda za izbjeglice UNHCR-a za Jugoistočnu Evropu Neven Crvenković definisao je migrante i izbjeglice koji su u državu ušli na neregularan način, bez potrebnog odobrenja ili dokumenata koji se traže u skladu s propisima o imigracijama kao neregularne migrante, a ne ilegalne, što ima određenu, i netačnu, pomalo "kriminalnu" konotaciju. Termin neregularni migrant koriste svi organi i institucije UN-a, EU i Vijeća Evrope. Za najveći broj ovih lica Ombudsmeni su u Specijalnom izvještaju o stanju u oblasti migracija u Bosni i Hercegovini usvojili termin neregularni migranti jer se u većini slučajeva radi o stranim državljanima koji su u Bosnu i Hercegovinu ušli ili ulaze bez ikakvih identifikacionih dokumenata, na mjestima koja nisu predviđena za prelazak državne granice što predstavlja kršenje pravnih propisa Bosne i Hercegovine i nije u skladu s procedurama nadležnih organa u Bosni i Hercegovini u pogledu ulaska stranaca u zemlju.

¹⁰ Trend odlaska mladih, ova kategorija stanovništva osjetit će nešto kasnije kada fondovi za penzije postanu prazni.

ukidanje cenzusa na dječiji dodatak mora biti prioritet nadležnih, podsticaji rađanju moraju biti dio populacione strategije i demografije. Određene preporuke, s obzirom na njihovu složenost, zahtijevaju duži period realizacije. Međutim, Ombudsmene zabrinjava činjenica da je i dalje značajan broj preporuka po kojima nema reakcije (141) odgovornog organa.

U Odjelu za praćenje ostvarivanja političkih i građanskih prava registrovano je 785 žalbi i izdate 153 preporuke, a s obzirom na broj predmeta iz prethodnih godina odjel je imao ukupno 1508 predmeta u radu. Žalbe su registrovane prema povredi prava na koju se odnose, i to: pristup informacijama 231, policija 145, imovinsko-pravni odnosi 110, inspekcije 84, vladina i ministarska imenovanja 75, javne isprave 31, migracije i azil 20, ratne štete 16, sloboda okupljanja 14, mediji i sloboda informisanja 11, besplatna pravna pomoć 9, vjerske slobode i religija 6 i predmeti korupcije 3.¹¹

U ovoj godini pandemije COVID-19, od strane nadležnih tijela vlasti poduzimane su mjere za suzbijanje širenja virusa koje su dovele i do ograničenja ljudskih prava. Posljedice su se osjetile u svim sferama života zbog čega u ovom izvještaju smatramo potrebnim sve naše aktivnosti posebno prikazati po poglavljima. O svim generalnim preporukama smo istodobno informirali javnost¹².

Tijekom trajanja pandemije, javnost je bila posebno zainteresovana za informacije koje su se odnosile na odluke koja su organi donosili u svezi sa slučajevima kršenja obaveze samoizolacije i građana pozitivnih na koronavirus, kao i na pitanja vezana za prelazak granice zemlje. U ovim predmetima Ombudsmeni su koliko je to bilo moguće promptno reagovali upravo zbog pravovremenog djelovanja pomoći građanima, zbog odluka i mjera koje su se poduzimale u cilju zaštite stanovništva.

Različiti su činioci porasta broja žalbi iz oblasti pristupa informacijama: češće kršenje prava na pristup informacijama od strane javnih organa u Bosni i Hercegovini, bolja informisanost građana o mehanizmima zaštite prava na pristup informacijama, ali svakako i rezultat djelovanja Institucije ombudsmena, kao organa koji nadzire primjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini.

Žalbe koje su se odnosile na kršenje prava na imovinu, su u najvećoj mjeri odnosile na neučinkovitost postupanja državnih mehanizama koji su dužni osigurati nesmetano uživanje ovih prava, rada upravnih tijela i pravosuđa.

Žalbe na rad policije su se odnosile na neprofesionalno postupanje policijskih službenika prema građanima, odnosno na prekoračenje policijskih ovlasti prilikom vršenja službenih radnji, te na rad mehanizama unutrašnje kontrole po podnesenim prijavama građana protiv policijskih službenika.

Tu su i žalbe koje su se odnosile na nepostupanje inspekcijских tijela po prijavama građana, neblagovremeno vršenje inspekcijского nadzora, nepoduzimanje propisanih zakonskih radnji od strane inspekcijских tijela, neupućivanje, odnosno dostavljanje predstavke ili žalbe građanina

¹¹ Ljudska prava pripadaju svakoj osobi, bez obzira na državljanstvo, prebivalište, spol nacionalno ili etničko porijeklo, boju kože, vjeru, jezik ili bilo koji drugi status.

¹² Objave putem weba.

nadležnom organu u slučaju nenadležnosti, nesprovođenje mjera utvrđenih donesenim rješenjima i nesprovođenja postupka prinudnog izvršenja,

U ovoj godini, koja je zbog epidemioloških mjera ograničila mogućnost kretanja, Ombudsmeni nisu mogli posjetiti centre u kojima su migranti smješteni, a što su radili prethodnih godina. Istovremeno, primjetno je sve veće nezadovoljstvo građana na ponašanje migranata, zbog čega su i Ombudsmenima podnosili žalbe.

Odjel za ostvarivanje prava u pravosuđu i upravi zaprimio je 701 predmet. S obzirom na broj predmeta prenesenih iz ranijih godina, ovaj odjel je imao ukupno u radu 1048 predmeta.

U oblasti pravosuđa i dalje je primjetno generalno nepovjerenje građana prema pravosudnim institucijama. Stranke su svoje nezadovoljstvo općenito usmjeravale na neefikasnost sudskog sistema, neefikasnog rada tužilaštva, nepovjerenja u rad Visokog sudbenog i tužilačkog vijeća, neadekvatnog postupanja VSTV-a kada je u pitanju disciplinska odgovornost sudija, dužina postupka imenovanja sudija...

Kada su u pitanju sudovi, najveći broj zaprimljenih predmeta odnosio se na dužinu trajanja postupaka, najčešće pred kantonalnim sudovima, žalbe na rad postupajućih sudija radi nedonošenja odluka i postupanja po podnescima stranaka, poteškoće u dobivanju informacija o stanju predmeta, kao i žalbi na same odluke sudova.

Ombudsmeni već duže vremensko razdoblje¹³ ističu problem otežanog realizovanja pravomoćnih sudskih presuda, u situacijama kada je izvršenik općina/opština, kanton ili entitet, u kojim slučajevima je izvršenje moguće provesti samo nad sredstvima koja su predviđena za tu namjenu, a u onoj visini koja je budžetom određenog javnog organa predviđena za tu svrhu, za konkretnu budžetsku godinu i u skladu s utvrđenim redoslijedom naplate.

Ombudsmeni, također, naglašavaju da Visoko sudsko i tužilačko vijeće i pored svih dosadašnjih poduzetih aktivnosti na rješavanju dužine trajanja postupka, treba efikasnije reagovali, izvršiti detaljnu analizu pred sudovima koji imaju veliki broj predmeta u radu, i naložiti efikasnije mjere rješavanja zaostalih predmeta.

U izvještajnom razdoblju zaprimljene su 292 žalbe koje su se odnosila na rad organa uprave, izdate su 33 preporuke. Žalbe su se odnosile na trajanje upravnog postupka, šutnju administracije, nepostupanje upravnih organa po rješenjima koja su i s naznakama/klausulama izvršnosti, nepostupanje upravnih organa po traženjima sudova, neučinkovitost inspekcijских službi. I dalje je prisutan problem tzv. ping-pong loptice, zbog čega se predmeti ne završavaju niz godina.

Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava zaprimio je 622 predmeta, S obzirom na broj predmeta prenesenih iz ranijih godina, ovaj odjel je imao ukupno u radu 1089 predmeta.

¹³ Godišnji izvještaji o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine 2015-2019.

Zaprimljene žalbe odnosile su se na povrede prava iz radnog odnosa 211, zatim slijede žalbe koje se odnose na penziju 131, komunalne usluge 103, socijalna zaštita 68, zdravstvo 53, obrazovanje 36, ekologija i zaštita okoliša 15 i javni prihodi 3.

Najveći broj izdatih preporuka prema kategorijama odnosio se na povredu prava iz radnih odnosa, povredu prava iz zdravstvenog osiguranja, penzijskog osiguranja, ekologije i zaštite okoline, komunalnih usluga, socijalne zaštite i obrazovanja.

Tokom trajanja pandemije koronavirusa COVID-19, Ombudsmeni su s ciljem zaštite prava i sloboda ranjivih kategorija građana, ukazali nadležnim javnim organima¹⁴ na potrebu povećanog nadzora i poduzimanja što efikasnijih mjera u odnosu na rizične i osjetljive grupe građana (starije osobe, osobe s invaliditetom, djecu, samohrane roditelje), osobe koje zbog hroničnih oboljenja, autoimunih bolesti i/ili drugih zdravstvenih teškoća spadaju u rizičnu grupu građana.

Analizom žalbi koje se odnose na kršenja prava iz radnog odnosa ocijenjeno je da se iste odnose na povredu konkursnih procedura prilikom zapošljavanja, nezakonitosti u svezi s otkazivanjem ugovora o radu, otkazi zbog prestanka rada preduzeća usljed pandemije COVID-19, problemi prilikom ostvarivanja prava na otpremninu, neuplaćivanje doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje, kao i neisplaćivanje plaća radnicima od strane poslodavaca, uskraćivanje prava na naknadu zbog nezaposlenosti.

Neovisno o pandemiji COVID-19, Institucija ombudsmena je razmatrala žalbe u vezi s dostupnošću zdravstvene zaštite, probleme u vezi s refundacijom troškova liječenja u inostranstvu i drugih prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja. Posebno za vrijeme marta i aprila kada su bile opšte mjere zabrane građani su tražili pomoć radi adekvatnog liječenja.

Žalbe iz oblasti penzija su se najčešće odnosile na sporost prvostepenih i drugostepenih organa u postupcima priznavanja prava na penziju, kako u slučajevima kada je žalitelj radni staž ostvario u Bosni i Hercegovini, tako i u slučajevima kada je isti ostvaren u drugim državama, konkretnije postupci u vezi s priznavanjem srazmjernog dijela penzije, a koji pada na teret različitih nosilaca osiguranja, u skladu sa sporazumima o socijalnom osiguranju koje je Bosna i Hercegovina potpisala s drugim državama.

Stanje u oblasti socijalne zaštite bilo je izuzetno teško u 2020. godini, imajući u vidu činjenicu da je usljed pandemije COVID-19 došlo do otpuštanja značajnog broja radnika u privatnom sektoru, prestanka rada manjih poduzeća, ograničavanja rada objekata koje se bave uslužnim djelatnostima, što iako za cilj ima sprečavanje i ograničavanje širenja zaraze, ipak ima velik utjecaj na ekonomski prosperitet građana i dovodi ih do stanja socijalne potrebe.

Registrovane žalbe iz oblasti komunalnih usluga su se odnosile na zahtjeve za priključenje na vodovodnu mrežu, neblagovremeno pružanje komunalnih usluga od strane poduzeća i ignorisanje zahtjeva građana, a iz oblasti ekologije na probleme odlaganja smeća, deponovanje šljake i pepela u okolici Tuzle i neriješene probleme odvođa fekalnih voda.

Djelovanje Institucije ombudsmena u oblasti praćenja ostvarivanja prava lica lišenih slobode u 2020. godini je u velikoj mjeri bilo ograničeno mjerama uspostavljenim u okviru prevencije pandemije izazvane virusom COVID-19, što se prvenstveno odnosi na posjete ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija, ustanovama za smještaj lica s intelektualnim i mentalnim teškoćama i sl. U izvještajnom periodu, Odjel za praćenje ostvarivanja prava lica lišenih slobode je zaprimio ukupno 92 žalbe što predstavlja smanjenje od 37 žalbi ili 28,68% u odnosu na 2019. godinu. Prema evidenciji žalbe su podnesene zbog: korištenja zavodskih pogodnosti i posjeta; zdravstvene zaštite i higijenskih uslova; smještaja osoba s mentalnim poteškoćama i invaliditetom, nezadovoljstva sudskim odlukama; nezadovoljstva odlukama o uslovnom otpustu; rješavanja statusnih pitanja osuđenih lica, a u određenom broju predmeta je tražena posjeta predstavnika Institucije ombudsmena. S ciljem preveniranja kršenja ljudskih prava, Ombudsmeni su donijeli nekoliko preporuka koje su upućene kriznim štabovima i drugim nadležnim organima u kojima je posebno skrenuta pažnja na pitanje postupanja s osobama lišenim slobode koje se nalaze u ustanovama. Vezano za lica koja se nalaze u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija sačinjeno je posebno saopštenje, te je prosljeđen akt Evropskog komiteta za prevenciju torture i nehumanog ili degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja (CPT) svim ministarstvima pravde kako bi preduzela mjere iz svoje nadležnosti i s istim upozнала menadžmente svih kazneno-popravnih ustanova u Bosni i Hercegovini.

Bosna i Hercegovina još uvijek nije izvršila obavezu iz člana 15. Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, nečudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja vezanih za uspostavu nezavisnog tijela s mandatom koji omogućava posjete svim mjestima gdje se nalaze lica lišena slobode, sa svrhom poboljšanja položaja lica lišenih slobode, posebno u pogledu utvrđivanja eventualnog mučenja i drugih oblika nečovječnog i nehumanog postupanja. Izmjene i dopune Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH kojim bi se uspostavio mehanizam, definisan odredbama Fakultativnog protokola, u okviru Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH, nalazile su se u parlamentarnoj proceduri skoro četiri godine. Na sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH od 26.02.2020. godine ovaj prijedlog nije prihvaćen i nejasno je šta će se dalje dešavati u pogledu izvršenja ove obaveze. Bosna i Hercegovina je jedina država koja nije članica Mreže nacionalnih preventivnih mehanizama zemalja Jugoistočne Evrope.

U Odjelu za praćenje ostvarivanja prava djece tokom 2020. godine registrovano je ukupno 185 žalbi što je u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 198 žalbi smanjenje za 13 žalbi ili 6,57%. U 17 predmeta u kojima je utvrđeno kršenje prava djeteta Ombudsmeni su izdali 16 preporuka.

Analizirajući žalbe koje su zaprimljene tokom izvještajne godine evidentno je da su se žalbe najčešće odnosile na rad centara za socijalni rad, zatim rad sudova, tužilaštava, obrazovnih ustanova, inspekcijских organa, ali i drugih nadležnih organa uprave. Značajan broj žalbi u izvještajnoj godini ticao se i ostvarivanja prava djece u vrijeme pandemije.

Ombudsmeni u svom radu posebnu pažnju posvećuju zaštiti prava djeteta kroz rad Odjela za praćenje ostvarivanja prava djece. Rad ovog Odjela u funkciji je zaštite, odnosno ostvarenja i afirmacije prava i sloboda djece.

¹⁴ Akt broj Oi-K-SA-55/20 od 31.03.2020. godine;

Katalog dječjih prava kako su ona utvrđena UN Konvencijom uređuje se i nizom zakonskih i podzakonskih propisa donesenih za nivo entiteta, Brčko Distrikta BiH i kantona poput zakona o osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju, zakona o zdravstvenoj zaštiti, zakona o socijalnoj zaštiti, zakona o postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku itd. Sve to stvara dodatne poteškoće u ostvarivanju principa jednakog pristupa pravima svakog djeteta u BiH što je posebno izraženo u Federaciji BiH (najveći broj prava djeteta propisuje se kantonalnim zakonima).

U okviru ovog poglavlja prezentovali smo i dvije inicijative za izmjenu zakona koje, po nama, zaslužuju posebnu pažnju.

U Odjelu za praćenje ostvarivanja prava osoba s invaliditetom u toku 2020. godine ukupno je registrovano 40 predmeta (tokom 2019. godine registrovano je 48 žalbi). U 13 predmeta izdato je 11 preporuka.

Zaštita osoba s invaliditetom je jedan od najosjetljivijih i najsposobnijih elemenata društveno-razvojne, ekonomske i, prije svega, socijalne politike uopšte. Danas se položaj osoba s invaliditetom mora posmatrati prije svega kao pitanje ljudskih prava. Invalidnost je složen društveni fenomen koji praktično zadire u sve oblasti savremenog života i iziskuje multisektorski pristup i saradnju različitih organa vlasti, lokalnih samouprava, civilnog sektora i samih osoba s invaliditetom i njihovih organizacija. Naglasak se stavlja na garantovanje ravnopravnosti osoba s invaliditetom, na nediskriminaciju i njihovo puno učešće u društvu.

Položaj osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini uređen je brojnim zakonskim i podzakonskim aktima, te se tako odredbe vezane za prava osoba s invaliditetom susreću u svim važnijim zakonima koje su parlamenti svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini usvojili. Gotovo svaki zakonski akt u bar jednom svom članu govori o nekom pravu osoba s invaliditetom. S druge strane, položaj osoba s invaliditetom uređen je i međunarodnim konvencijama koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, čime su neke od njih postale dio unutrašnjeg prava i kao takve se mogu neposredno primjenjivati.

Predmeti zaprimljeni u izvještajnom periodu odnose se uglavnom na probleme u ostvarivanju prava iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite, zatim prava iz penzijsko-invalidske zaštite, prava na obrazovanje, zapošljavanje, smještaj u ustanove socijalne zaštite kao i pitanje dostupnosti javnog prevoza. Značajnim brojem žalbi građani su po ko zna koji put izrazili nezadovoljstvo radom Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja u Federaciji Bosne i Hercegovine. Uz navedene, evidentni su i sljedeći problemi: u Federaciji Bosne i Hercegovine nema jedinstvene definicije invaliditeta, a terminologija je različita i nije usklađena s UN Konvencijom; za nivo Federacije Bosne i Hercegovine nema jedinstvenog registra/baze podataka o osobama s invaliditetom s relevantnim podacima (starost, spol, socijalno-ekonomski status, vrsta i stepen invaliditeta, lokalitet, obrazovni nivo, itd.); brojne barijere su prisutne/nepristupačnost (građevinske, informacijske, psihološke u „glavama“ ljudi, saobraćajne, itd.); usluge i servisi podrške su nedovoljne/neadekvatne, naročito u ruralnim sredinama; nema dostupnih formata ni tehnike za obezbjeđenje pristupa informacijama za osobe s invaliditetom, u skladu s njihovim potrebama što onemogućava komunikaciju (škole, bolnice, opštine, apoteke, prodavnice, itd.); tu spada i web-pristupačnost; nema mehanizama monitoringa primjene UN Konvencije, niti ustanovljenih kaznenih mjera za one koji su odgovorni za sprovođenje različitih međunarodnih

dokumenata; rijetki su zvučni semafori u BiH; u pojedinim kantonima osobe s invaliditetom se rijetko uključuju u donošenje politika, strategija i drugih dokumenata...

Preporuke izdate u izvještajnom periodu odnose se na pitanja otklanjanja pristupačnosti obrazovnim ustanovama i nastavnom procesu, pitanje dostupnosti i pristupačnosti prevoza u Kantonu Sarajevo, izvršenja sudskih presuda u kojima je jedna od stranaka osoba s invaliditetom, kao i pitanje finansiranja rada udruženja koja okupljaju osobe s invaliditetom.

Postojanje razlika i diskriminacija osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini nije novina, a njihov položaj dodatno je usložen usljed pandemije koronavirusa. Nažalost, i dalje postoje problemi u ostvarivanju prava osoba s invaliditetom kao što su arhitektonske barijere, nepristupačnost javnom prevozu, neadekvatna zdravstvena zaštita, hronični nedostatak radnih mjesta, odnosno poslova za osobe s invaliditetom, itd. Bez sistemskih rješenja, teško je obezbijediti pristupačnost usluga osobama s invaliditetom. Ombudsmeni ukazuju i na velik nedostatak informacija i komunikacija osobama s oštećenjima sluha, vida, intelektualnim ili fizičkim invaliditetom, te iz tih razloga ove osobe su uskraćene o ključnim informacijama o prevenciji i pomoći u odnosu na virus COVID-19. Također, posebno zabrinjava što objekti koji su predviđeni za karantin ili transport u vezi s virusom COVID-19 ne odgovaraju osobama s invaliditetom. Ombudsmeni ističu da ostvarivanje prava garantovanih UN Konvencijom, a koju je ratifikovala Bosna i Hercegovina, podrazumijeva obavezu države da učini sve da olakša život osoba s invaliditetom i omogući potpuno učestvovanje u svim aspektima života, rada i uključenosti u zajednicu. Imajući u vidu sve navedeno, Ombudsmeni pozivaju sve nadležne organe vlasti u Bosni i Hercegovini da ulože napore i poduzmu konkretne mjere koje će omogućiti jednak tretman bez diskriminacije po bilo kom osnovu osobama s invaliditetom.

U 2020. godini u Instituciji ombudsmena registrovano je ukupno 288 predmeta u kojima su se građani pozivali na diskriminaciju i kršenje odredbi Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, što je u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 206 predmeta, više za 82 žalbe ili 39,81%. Razlog ovog povećanja sadržan je u činjenici da je u Sjedištu Institucije za ljudska prava u Banjoj Luci registrovano 113 pojedinačnih žalbi koje se odnose na Grad Prijedor, a gdje je identičan činjenični i pravni osnov. Prema evidenciji Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine najčešće u žalbama navedeni osnov diskriminacije je mobing 35 žalbi, zatim govor mržnje sedam žalbi i na osnovu jezika četiri žalbe. U bazi je registrovano i 205 žalbi s potkategorijom ostalo zbog toga što se iz žalbenih navoda nije mogao jasno definisati osnov diskriminacije.

U odnosu na žalbe koje su registrovane u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije izdate su 23 preporuke u odnosu na 31 predmet, ali to ne znači da je u svim ovim predmetima utvrđena diskriminacija zbog toga što je istraživanje koje je sprovela Institucija ombudsmena pokazalo da postoji povreda nekog drugog prava, a da je predmet s obzirom na žalbene navode registrovan u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije. Od ukupnog broja izdatih preporuka, u sedam predmeta je došlo do realizacije: dva djelimične realizacije; u 14 je ostvarena saradnja s odgovornim organom, u šest nema odgovora, dok u dva predmeta nema realizacije od strane odgovornog organa.